

Gediminas Vitkus, Jūratė Novagrockienė*

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas

Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams¹

Straipsnyje pristatomi tyrimo, kurio tikslas buvo apibrėžta prasme išmatuoti ir apibūdinti Lietuvos įtaką ES Tarybos sprendimams, rezultatai. Tyrimo metu buvo sprendžiami du uždaviniai. Pirmą, buvo siekiama identifikuoti Lietuvos vietą ir jos atstovų preferencijas neformaliame ES sprendimų priėmimo tinkle. Antra, pagal galimybę bent dviem aspektais (politiniu ir teleologiniu, administraciniu ir organizaciniu) įvertinti Lietuvos gebėjimą „daryti įtaką“ ES Tarybos sprendimams.

Tyrimo metu buvo nustatyta, kad Lietuvos atstovai ES Taryboje dažniausiai neformaliai bendrauja su savo kaimynais – Baltijos, Skandinavijos šalimis ir ypač su Lenkija, – todėl išlieka neformalaus ES Tarybos sprendimų priėmimo tinklo periferijoje. Jos interesai pasižymi gana siaura specializacija, todėl ji tebelieka mažai kuo „įdomi“ sprendimų priėmimo branduoliui. Tačiau tai neteikia pagrindo tvirtinti, jog Lietuvos įtaka yra niekinė.

Tokią padėtį iš dalies sąlygoja ir užfiksuotos respondentų anketose Lietuvos gebėjimų „daryti įtaką“ problemos. Tačiau greta tam tikrų teleologinių ir administracinių problemų tuo pat metu reikėtų konstatuoti, kad po giluminių interviu ir apklausos tyrimo medžiaga atskleidė nemažai teigiamų aspektų ir tendencijų. Todėl tyrimo metu užčiuoptos ir įvardintos problemos nėra fatališkos ir neišsprendžiamos.

Galiausiai be visų gautų rezultatų sąlygiškumo, šis tyrimas buvo svarbus ne tik turinio, bet ir metodologine bei metodine prasme. Taikoma metodologija ir metodika. Todėl šis darbas patvirtina galimybę tirti neformalią komunikaciją bei jos pavidalą ir sieti juos su valstybės įtakos laipsniu, gali būti pagrindu ir atspirties tašku tolesniems panašaus pobūdžio tyrinėjimams.

Įvadas

Temos aktualumą sąlygoja tai, kad pirmą kartą Lietuvos valstybės institucijų veiklos praktikoje atsirado unikalios dalyvavimo Europos Sąjungos sprendimų priėmimo procese patirties, apie kurią iki tol buvo galima samprotauti tik teoriškai bei spekuliuoti šia nuomone. Kaip žinia, pasirengimo narystei ir derybų dėl narystės laikotarpiu ši valstybės administracijos veikla

* *Prof. dr. Gediminas Vitkus* – Lietuvos karo akademijos Politikos mokslų katedros vedėjas, profesorius, Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto profesorius. Adresas: Šilo g. 5a, 10322 Vilnius, tel. 8-5-2103569, el. paštas – gediminas.vitkus@tspmi.vu.lt.

Doc. dr. Jūratė Novagrockienė – Lietuvos karo akademijos Politikos mokslų katedros docentė, Strateginių tyrimų centro direktorė. Adresas: Šilo g. 5a, 10322 Vilnius, tel. 8-5-2103571, el. paštas – jurate.novagrockiene@tspmi.vu.lt.

¹ Tyrimas atliktas 2007 metų rugpjūčio – gruodžio mėn. Užsienio reikalų ministerijos užsakymu. Publikacija parengta ir skelbiama, gavus malonų užsakovo sutikimą.

visuomenei buvo plačiai reklamuojama ir galiausiai „parduota“, įvykus sėkmingam 2003 metų gegužės 10–11 d. referendumui. Referendumo sėkmę iš dalies lėmė ir plačiai vartotas argumentas, kad, tapusi ES nare, Lietuva gaus „vietą prie stalo“ kur priimami visai Europai svarbūs sprendimai. Tačiau netrūko ir skeptikų, kurie tvirtino priešingai ir teigė, kad narystė ES yra labiau formalus dalykas, kad, be dalyvavimo sprendimo priėmimo procese, realių permainų, įgyvendinant savo nacionalinius interesus, nėra ko tikėtis. Lietuva yra per maža pagal resursus ir netgi interesų apimtį, todėl dėl savo interesų tenkinimo turės dirbti ne ką mažiau, negu anksčiau. Taigi dabar, praėjus daugiau kaip dvejims visavertės narystės metams, susikaupė pakankamai daug praktinės patirties ir atsiranda galimybė ne tik akiai spekuliuoti, bet tiesiog „iš arčiau“ pažvelgti, ką ši „vieta prie stalo“ reiškia, ir praktiškai patikrinti, kas buvo teisu.

Čia formuluojama Lietuvos dalyvavimo ES veikloje kokybės įvertinimo problema, o jei svarstytume plačiau, savo turiniu yra ES kaip visumos ir konkrečios valstybės narės santykio kokybės problema. Iš karto reikėtų pažymėti, kad teoriniame lygmenyje dėl ypatingo valstybių vaidmens ES veikloje didelių ginčų nekyla. Nors dvi pagrindinės integracijos priešasčių studijų mokyklos – „tarpyvyriausybiniškai“ ir „viršvalstybininkai“ nesutaria, kas – valstybės ar „viršvalstybinės“ institucijos – yra svarbesnės integracijos procesui, bet visi sutinka, kad be vienokio ar kitokio (t. y. aktyvesnio ar pasyvesnio, labiau orientuoto į nacionalinius interesus arba į bendras vertybes) valstybės veiklos modelio išsiversti neįmanoma.

Antra vertus, nei vieni, nei kiti nesuformulavo jokios konkretesnės hipotezės ar modelio, kaip vis dėlto empiriškai reikėtų tirti ir vertinti valstybių narių sąveiką su Sąjunga bei jos padarinius tiek visai integracijai, tiek ir atskirų valstybių raidai. Tai galima suprasti. Teorijoje, kurioje aptariamos integracijos priežastys, tai nėra svarbus klausimas, nes čia paprastai kreipiamas dėmesys tik į kokybinius skirtumus tarp „idealių“ ir labai apibendrintų valstybės veikimo tipų iš esmės. O empiriniame lygmenyje situacija yra daug painesnė.

Simon Bulmer ir Christian Lequesne mano, kad visą šią „painiavą“ galima konceptualizuoti empirinėje analizėje, skiriant du pagrindinius Europos Sąjungos ir valstybių santykio tipus – ES poveikį valstybėms (ang. *outside-in*) ir valstybių poveikį ES (ang. *inside-out*). Tuomet, minėtų autorių nuomone, pažvelgus į jau egzistuojančius empirinius ES ir valstybių sąveikos tyrimus, paaiškėja, kad tarp jų aiškiai dominuoja valstybių poveikio ES (ang. *outside-in*) tipo tyrimai, kurie paprastai įvardinami kaip „europeizacijos“ studijos². Tuo tar-

² Kaip ryškų ES valstybių „europeizacijos“ arba adaptacijos pavyzdį galima paminėti 1998 metais išleista olandų mokslininkų Kenneth Hanf ir Ben Soetendorp knyga „*Adapting to European Integration: Small States and the European Union*“. Tarp Lietuvos atvejį nagrinėjančių tyrinėjimų ir studijų pati reikšmingiausia būtų 2004 metais paskelbta kolektyvinė monografija „*Lietuvos kelias į Europos Sąjungą*“, kuri apibendrina Lietuvos pasirengimo ir derybų patirtį. Knygoje aptariami ir kai kurie tuomet dar būsimos Lietuvos narystės aspektai. Čia reikėtų atkreipti dėmesį į Ramūno Vilpišausko parašytą knygos dalį „Lietuva Europos Sąjungos politikoje: nacionaliniai interesai ir tarpyvyriausybines koalicijas“. Tačiau dėl suprantamų priežasčių autorius tuomet galėjo apžvelgti tik Lietuvos dalyvavimo Konvento darbe patirtį. Šiame kontekste paminėtina ir 2003 m. pagal Klaudiviaus Manioko daktaro disertaciją išleista knyga „Europos Sąjungos plėtra ir europeizacija“.

pu ES poveikį valstybėms (ang. *inside-out*) sąveikos tipo tyrimai, kuriuose būtų bandyta išspręsti pagrindines metodologines empirinio tyrimo problemas – suformuluoti hipotezes ir identifikuoti kintamuosius, – pasak šių autorių, yra dar tik tarp svarbiausių ateities ES tyrinėjimų krypčių. Pasak Bulmer ir Lequesne, tokių tyrinėjimų dar labai nedaug³.

Vis dėlto, kruopščiau paieškojus, pavyko aptikti gana įdomių šių ne-gausių tyrinėjimų pavyzdžių, kuriais remiantis bei atitinkamai modifikuojant jų idėjas ir buvo pabandyta sukonstruoti šio konkretaus valstybės (šiuo atveju Lietuvos) įtakos ES sprendimams tyrinėjimo strategiją.

Pirma, ieškant atsakymo į klausimą, kaip pamatuoti valstybės narės įtaką ES ir siekiant nustatyti, kaip valstybė sugeba „nacionalizuoti“ (arba „utilizuoti“) savo reikmėms Europos Sąjungą, pasitelkėme jau gana plačiai kultivuojamą vadinamąją „politinių tinklų“ (ang. *policy networks*)“ prieigą. Nors, pasak Tanjos Börzel, kuri pabandė susisteminti „politinių tinklų“ prieigos taikymo variantus, yra sunku pasakyti, kas tai yra: teorija, metodas ar metafora⁴, bet mūsų atveju, bendras apibrėžimas, kad „politiniai tinklai“ yra „neformalus santykinai stabilių ryšių ir tarpusavio priklausomybės santykis, jungiantis bendrus interesus turinčius, bendrų tikslų siekiančius ir vardan jų bendradarbiauti siekiančius veikėjus“⁵, yra pakankamai vertingas. Tarkime, jeigu padarytume prielaidą, kad ES Tarybos sprendimų priėmimo procese dalyvaujantys veikėjai, t. y. valstybių ir ES institucijų atstovai irgi yra suformavę santykinai stabilų „tinklą“, neformalų tinklą, tai pagal tai, kokią vietą tame tinkle užima Lietuva, ir galima būtų spręsti apie Lietuvos įtaką ES Tarybos sprendimams.

Savaime suprantama, kad ES Taryboje esančio ir veikiančio neformalaus „tinklo“ identifikavimas būtų atskiras ir sudėtingas uždavinys. Bet ir šį kartą pavyko pasitelkti ankstesnių tyrinėjimų rezultatus. Dar 1993–1994 metais belgų tyrinėtojai Jan Beyers ir Guido Dierickx atliko reikšmingą tyrimą ir kaip tik identifikavo šį neformalų tinklą⁶.

Tiesa, pagrindinė šio tyrimo autorių išvada nebuvo ta, kuri stulbintų. Iš tikrųjų sprendimų rengimo ir priėmimo ES Tarybos praktikoje yra susiformavęs neformalus „voratinklis“, kurio centre yra susitelkę instituciniai veikėjai (Komisija, Pirmininkaujanti valstybė (tuomet Belgija) ir Tarybos generalinis sekretoriatas) bei trys didžiosios valstybės (Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Vokietija). Tuo tarpu „voratinklio“ periferijoje yra išsidėsčiusios mažesnės Šiaurės Europos bei visos Pietų Europos valstybės (Airija, Liuksemburgas,

³ Bulmer S., Lequesne Ch., „New Perspectives on EU–Member State Relationships“, *Questions de recherche / Research in question*, 2002, January, n^o4, p. 28, <http://www.ceri-sciences-po.org/publica/question/qdr4.pdf>, 2007-12-18.

⁴ Börzel T., „Organizing Babylon – on different conceptions of policy networks“, *Public Administration*, 1998, vol. 76, no. 2, p. 253.

⁵ *Ten pat*, p. 254.

⁶ Beyers J., Dierickx G., „Nationality and European Negotiations: The Working Groups of the Council of Ministers“, *European Journal of International Relations*, 1997, vol. 3, no. 4, p. 435–471; Beyers J., Dierickx G., „The Working Groups of the Council of the European Union: Supranational and Intergovernmental Negotiations“, *Journal of Common Market Studies*, 1998, vol.36, no. 3, p. 289–317.

Italija, Ispanija, Portugalija ir Graikija). Tarpinę padėtį šiame voratinklyje užima Danija, Nyderlandai (ir turbūt būtų Belgija), kurios yra „arčiau“ centro tik dėl ypač nuolatinio bendravimo su JK ir Vokietija (bet ne Prancūzija!), ir todėl išskirtinos į atskirą specifinę Šiaurės Europos grupę. „Voratinklio“ centre vykstantis **neformalus bendravimas** yra intensyvesnis – veikėjai daugiau bendrauja, dažniau keičiasi informacija bei nuomonėmis. Tuo tarpu periferijoje esantys veikėjai kitiems yra „mažai“ įdomūs arba „visai neįdomūs“, o ir tarpusavyje neformaliai bendrauja mažai. Savaimė suprantama, kad tai sąlygoja ir atitinkamą tam tikrų veikėjų įtaką.

Antra vertus, ši išvada yra nepaprastai svarbi ir savo turiniu, ir metodologine prasme kitiems panašaus pobūdžio tyrinėjimas. Metodologine ir metodine prasme šio tyrinėjimo išvados buvo konstruojamos, remiantis Briuselyje dirbančių 12 ES valstybių nuolatinių misijų darbuotojų apklausomis apie jų tarpusavio neformalią komunikaciją, apie jos kokybę ir kiekybę. Taigi iš karto gauname patikrintą ir patikimą orientyrą šio konkretaus tyrimo strategijos konstravimui. Na, o turinio prasme šio tyrimo rezultatai vėlgi gali tapti puikiu išeities tašku nūdienos procesų tyrinėjimams. Tiesa, nuo belgų tyrinėtojų atlikto tyrinėjimo praėjo nemažai laiko, o ir pati ES keletą sykių išsiplėtė. Tačiau, manytume, kad nėra pakankamo pagrindo manyti, jog kartą identifikuotas neformalusis tinklas staiga išnyko ir šiandien nebeegzistuoja. Nemanytume, kad 1995 metų plėtra jį galėjo kaip nors iš esmės iškreipti. Austrija, Švedija ir Suomija greičiausiai papildė ne periferinę, bet tarpinę pusiau periferinę „šiauriečių“ grupę.

Kitas reikalas, žinoma, didžioji 2004 metų plėtra. Tačiau turint omenyje, kad arba pati „pradedančiųjų valstybių“ padėtis, arba jų dydis visai natūraliai talpina visas be išimties naujas valstybes į antrarūšės periferijos erdvę. Tačiau tai nereiškia, kad padėtis per laiką nesikeis. Permainos vyks, ir jau praktiškai vyksta tiek naujokėms „pasiskirstant“ po jau egzistuojantį tinklą, tiek labiau sudiferencijuojant periferijos erdvę. Gal jų patekimas į komunikacinį „centrą“ yra mažai tikėtinas. Nors, aišku, Višegrado grupės valstybės (galbūt išskyrus Slovakiją) to tikrai sieks. Taigi iš dalies į šį klausimą atsakytų ir Lietuvos atvejo studija.

Štai taip dėl poreikio įvertinti jau sukauptą Lietuvos narystės ES patirtį, remiantis panašią problematiką tyrinėjusių mokslininkų tyrimo rezultatais, ir buvo apibrėžtas šio tyrimo, kurio rezultatai čia pristatomi, **tikslas** – apibrėžta prasme išmatuoti ir apibūdinti Lietuvos įtaką ES Tarybos sprendimams.

Šiam tikslui pasiekti tyrimo metu buvo sprendžiami **du uždaviniai**. Pirmausia buvo siekiama identifikuoti Lietuvos vietą ir jos atstovų preferencijas neformaliame ES sprendimų priėmimo tinkle. Šį uždavinį buvo planuojama spręsti parengiant atitinkamą anketą ir apklausiant kiek įmanoma platesnį Lietuvos atstovų įvairiuose ES Tarybos lygmenyse ratą.

Antra, buvo nuspręsta tyrimo prielaidas dar pa(si)tikrinti ir aprobuoti kokybinių nestruktūruotų interviu su atsakingais ir jau pakankamai didelę patirtį įgijusiais Lietuvos pareigūnais, įvairiuose srityse atstovavusiais arba atstovaujančiais šalį įvairiose ES Tarybos derybose, pagalba. 2007 m. rugpjūčio – rugsėjo mėn. buvo kalbėtasi su šešiais pareigūnais, kurių pateikta informacija

iš esmės patvirtino, kad šalies įtaka ES Tarybos sprendimams tikrai labai priklauso nuo atstovo gebėjimo nustatyti maksimaliai optimalius neformalius dalykinius ir asmeninius kontaktus su derybų partneriais, aktyviai dalyvauti „kuluaruose“ ir formaliuose posėdžiuose vykstančiuose debatuose.

Kokybinių interviu metu išryškėjo ir papildomi problemos aspektai, kurie buvo akivaizdžiai vertingi bei galėjo papildyti planuojamą tyrimą, išryškinti atskirus Lietuvos įtakos ES Tarybos sprendimams kokybės ir pavidalo aspektus. Išstudijavus interviu medžiagą tapo aišku, kad labai svarbus yra ne vien pareigūnų aktyvumo, bet ir pačios valstybės (šiuo atveju politinės administracinės vadovybės) pasirengimo „daryti įtaką“ lygis. Šiuo požiūriu interviu respondentų atsakymai ir mintys sugestijavo idėją, kad ši iš esmės „proceso“ kokybės tyrimą reikėtų papildyti „gebėjimų“ kokybės įvertinimo uždaviniu. Paprasčiau tariant, kilo papildoma idėja, surinkti duomenų ir apie tai, ar Lietuvos atstovams, kuriems keliamas uždavinys deramai atstovauti ir ginti Lietuvos interesus, patiems yra visada aišku, kokie yra Lietuvos tikslai ir interesai kiekvienu konkrečiu atveju, ar pakankamai gerai ir efektyviai juos „aptarnauja“ ir „remia“ ES reikalų koordinavimo Lietuvoje sistema.

Ši aplinkybė suponavo antrąjį tyrimo uždavinį, kuri galima būtų apibrėžti, kaip siekį pagal galimybę politiniu ir teleologiniu, administraciniu ir organizaciniu aspektais įvertinti Lietuvos gebėjimą „daryti įtaką“ ES Tarybos sprendimams.

Buvo atlikti šeši giluminiai interviu, ir 2007 metų lapkričio mėn. elektroniniu paštu 115 respondentų išplatinta anketa. Respondentais buvo laikomi visi pareigūnai, kurie yra minimi Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakyme „Dėl užsienio reikalų ministerijos atstovų, kurie pristato Lietuvos Respublikos poziciją Europos Sąjungos Tarybos, Europos Komisijos komitetuose ir darbo grupėse, sąrašų patvirtinimo“ (2007 m. birželio 11 d. Nr. V-63) bei visi Lietuvos Respublikos atstovybės Europos Sąjungoje interneto svetainėje (<http://www.eurep.mfa.lt/index.php?-399404298>, 2007 11 19) nurodyti pareigūnai. Iš 115 išsiuntintų anketų, gautos tik 38. Trys anketos buvo užpildytos netinkamai, todėl čia pristatomi analizė remiasi 35 anketų duomenimis⁷.

Pirmoje straipsnio dalyje analizuojama Lietuvos vieta, remiantis jos atstovų preferencijomis, neformaliame ES sprendimų priėmimo tinkle. Antrąjoje dalyje nagrinėjamos nustatytos Lietuvos pasirengimo „daryti įtaką“ ES sprendimams problemos politiniu ir teleologiniu, administraciniu ir organizaciniu požiūriais.

⁷ Suprantama, kad dėl nedidelio užpildytų anketų skaičiaus šio tyrimo rezultatus tik sąlyginai galima laikyti patikimais. Bet ir pats tyrimas, kuriuo buvo siekiama aprėpti tik URM kompetencijai priskirtas Lietuvos interesų atstovavimo sritis, iš anksto buvo planuojamas tik kaip pilotazinis tyrimas, vertinant jį visų Lietuvos žinybų, dirbančių su ES mastu.

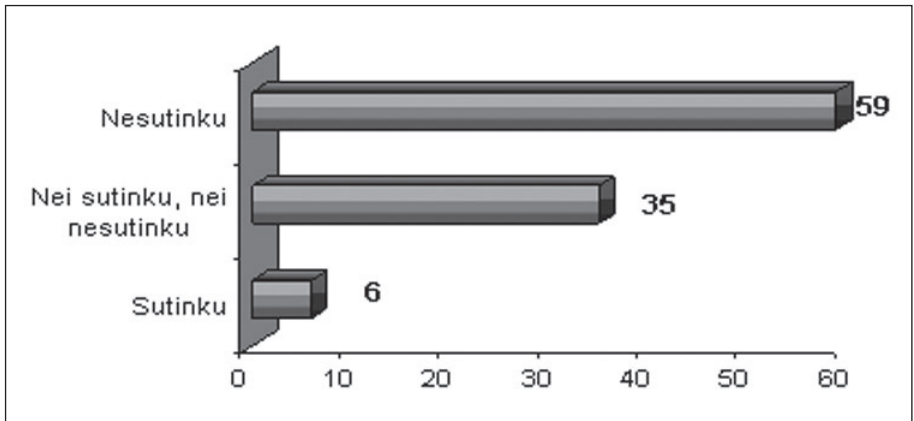
1. Lietuva neformaliame ES Tarybos sprendimų priėmimo tinkle

1.1. Neformalios komunikacijos svarba

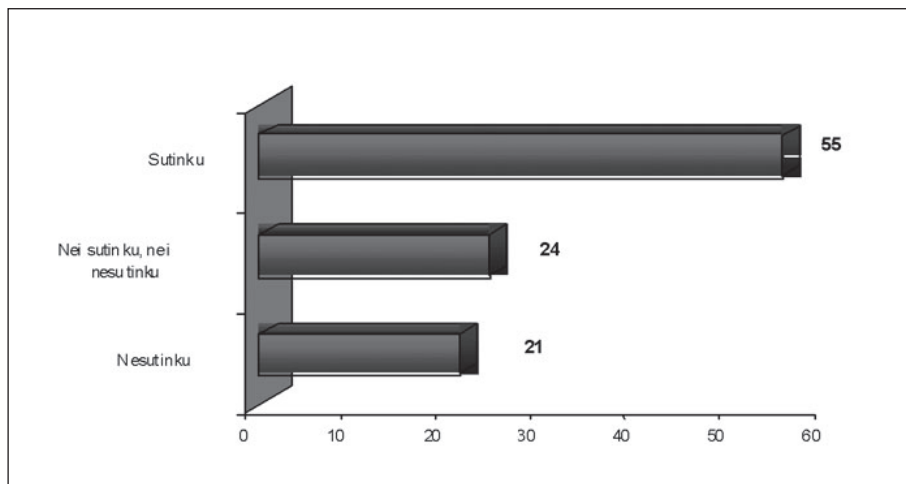
Valstybės įtaką ES Tarybos sprendimams galima matuoti įvairiai. Tačiau šiame tyrime svarbiausiu įtakos „kiekio“ indikatoriumi buvo pasirinkti iš respondentų gauti duomenys apie jų neformalius kontaktus ir ryšius su kitų valstybių atstovais.

Pirmiausia buvo siekiama išsiaiškinti, kaip apskritai Lietuvos atstovai vertina neformalios komunikacijos svarbą. Pasitvirtino prielaida, kad dauguma respondentų didesnę reikšmę skiria neformaliems susitikimams ir posėdžiams: 59 proc. respondentų nesutiko, kad formalios diskusijos posėdžiuose yra svarbesnės negu pokalbiai kuluaruose (1 pav.). 35 proc. respondentų buvo neutralūs, o tai reiškia, kad pripažino ir formalių, ir neformalių kontaktų reikšmę.

Tokią daugumos apklaustųjų nuostatą patvirtina nuomonė ir apie neformalių užkulisinių derybų svarbą, palyginus su formaliomis derybomis. 55 proc. respondentų manė, kad neformalių susitikimų metu iš tikrųjų priimami sprendimai. 24 proc. nei paneigė, nei patvirtino šio teiginio. Nesutiko su juo tik 21 proc. respondentų (2 pav.). Interviu medžiagoje taip pat vyravo nuomonė, kad neformaliuose pokalbiuose yra pasiekama žymiai daugiau, nei dirbant tik formaliai.

1 pav. Ar sutinkate su teiginiu, kad ES sprendimų turiniui ir kokybei daug svarbiau yra tai, kas išsakoma formalių posėdžių metu, negu tai, kas diskutuojama neformaliai posėdžių kuluaruose?

2 pav. Ar sutinkate su teiginiu, kad lemiami sprendimai bet kuriame ES Tarybos lygyje yra priimami neformalių užkulisinių derybų tarp valstybių atstovų metu, o oficialios derybų sesijos ir posėdžiai tėra tik formalumas?

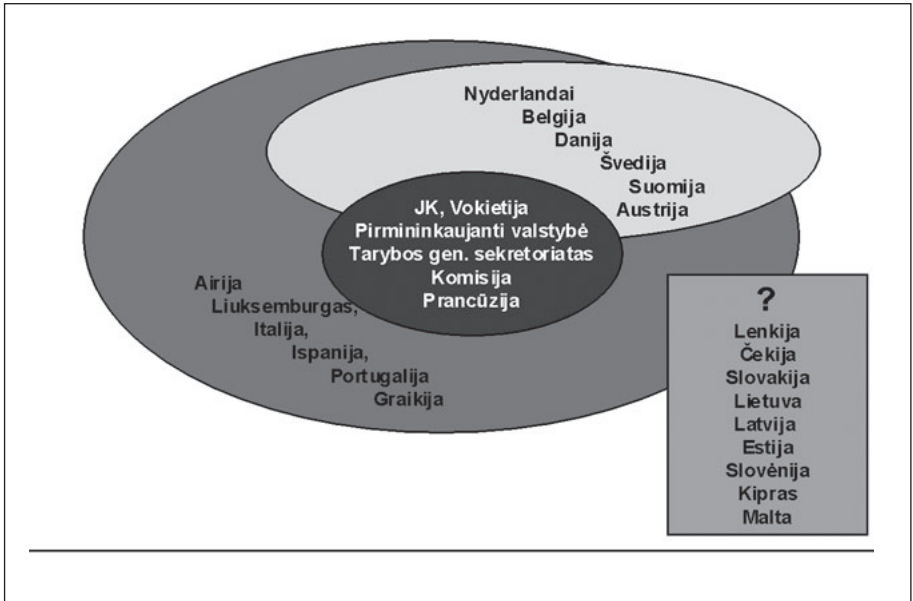
1.2. Lietuva neformaliame ES šalių komunikacijos „tinkle“

Ši straipsnio dalis, pirma, parodo „arčiausiai“ ir „toliausiai“ nuo Lietuvos esančias ES valstybes. Antra, joje Lietuvos neformalių kontaktų tinklas lyginamas su jau minėtų Beyers ir Dierickx identifikuotu įtakos tinklu Europos Bendrijoje. 3 paveiksle matyti, kad ES Tarybos sprendimų priėmimo branduolį sudaro ES institucijos – Pirmininkaujanti valstybė, Komisija, Tarybos generalinis sekretoriatas – ir trys ES valstybės: Vokietija, Prancūzija ir Jungtinė Karalystė (toliau – JK). Į Šiaurės Europos⁸ grupę, kurios išskirtinis įtakingumas paremtas artimesniais ryšiais su JK ir Vokietija⁹, įeina Nyderlandai, Belgija, Danija, Švedija, Suomija ir Austrija. ES sprendimų priėmimo periferiją sudaro Airija, Liuksemburgas, Italija, Ispanija, Portugalija ir Graikija. Šių šalių bendras išskirtinis požymis – artimesni kontaktai ir orientacija į Prancūziją bei mažesnis aktyvumas, jeigu neliečiami nacionaliniai reikalai. Tuo tarpu „naujokės“, kurių padėties savime supranta negalėjo apimti 1994 metų tyrimas, kol kas galime pavaizduoti nuošalyje. Tikėtina, kad jos „išsisklaidys“ po jau egzistuojančias grupes. Mažiau tikėtina, kad suformuos atskirą įtakos grupę ir užims specialią vietą susiklosčiusioje hierarchijoje.

⁸ Sąlyginis pavadinimas (GV&JN).

⁹ Tikslumo dėlei priminsime, kad Beyers ir Dierickx tyrimas darytas 1994 metais, kai ES priklausė dar tik 12 valstybių. Todėl padarysime nedidelę išlygą ir tris 1995 m. naujai įstojušias į ES valstybes – Austriją, Suomiją ir Švediją – priskirsime tai pačiai „Šiaurės Europos“ grupei.

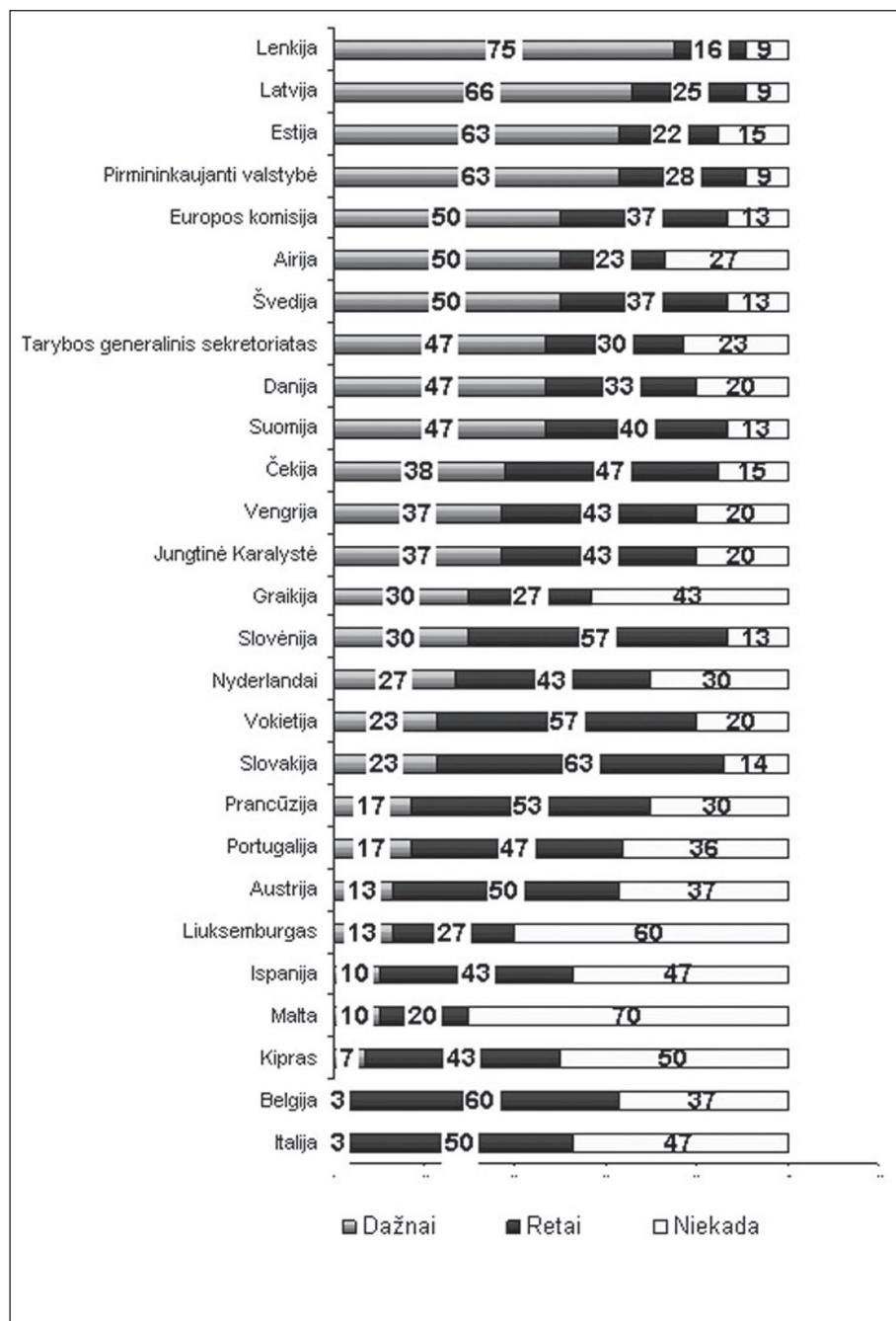
3 pav. Neformalus sprendimų priėmimo tinklas ES-15+10

Turint omenyje šį neformalų tinklą, respondentai ir buvo klausiami apie jų palaikomus neformalius kontaktus su kitų valstybių atstovais. Išnagrinėjus ir susumavus respondentų pateiktus atsakymus gauti 4 pav. pristatomi rezultatai. Šią ganėtinai painią informaciją galima supaprastinti pasitelkus neformalių konsultacijų dažnio indeksą, kuris gali būti apskaičiuojamas, įskaitant po vieną tašką už kiekvieną procentą „dažnų“ kontaktų, po 0,5 taško už kiekvieną procentą „retų“ kontaktų ir po 0 taškų už kontaktų nebuvimą¹⁰.

Lietuvos neformalių kontaktų su ES valstybėmis narėmis indeksai matyti 1 lentelėje, o jos vieta neformalių kontaktų tinkle – 5 paveiksle.

¹⁰ Pvz., jeigu 50 proc. respondentų nurodė, kad su kokia nors šalim bendrauja dažnai, 20 proc. – retai ir 30 proc. – niekada, tai indeksas bus $50+20/2+0 = 50+10 = 60$.

4 pav. Neformalių kontaktų dažnumas (Lietuvos atstovų vertinimas, proc.)

1 lentelė. **Neformalių kontaktų dažnumo indeksas**
(Lietuvos atstovų vertinimas)

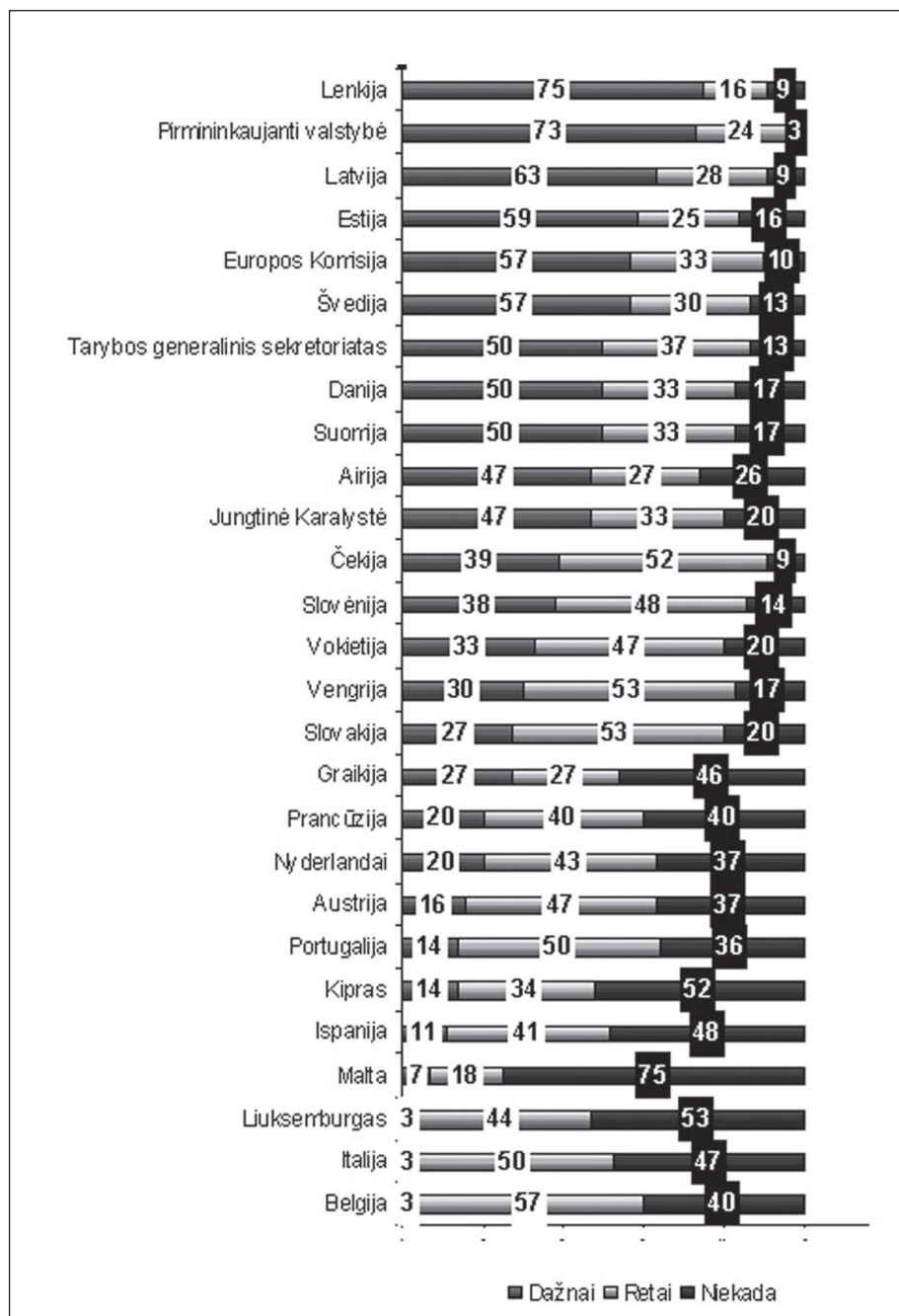
Valstybė / ES institucija	Neformalių kontaktų dažnumo indeksas
Lenkija	83
Latvija	78,5
Pirmininkaujanti valstybė	77
Estija	74
Europos Komisija	68,5
Švedija	68,5
Suomija	67
Danija	63,5
Tarybos generalinis sekretoriatas	62
Airija	61,5
Čekija	61,5
Jungtinė Karalystė	58,5
Vengrija	58,5
Slovėnija	58,5
Slovakija	54,5
Vokietija	51,5
Nyderlandai	48,5
Prancūzija	43,5
Graikija	43,5
Portugalija	40,5
Austrija	38
Belgija	33
Ispanija	31,5
Kipras	28,5
Italija	28
Liuksemburgas	26,5
Malta	20

5 pav. Neformalių kontaktų dažnumas (Lietuvos atstovų vertinimas)

Šie rezultatai rodo, kad Lietuvos atstovai dažniausiai neformaliai bendrauja su Lenkija ir Latvija, sprendimų priėmimo procesą organizuojančiomis ir koordinuojančiomis institucijomis bei „Šiaurės Europos“ grupe. Neformalių kontaktų dažnis su pagrindinėmis didžiosiomis valstybėmis yra žemesnis. Lietuvos kontaktų „periferija“ daugiaž sutampa su pačios ES sprendimų priėmimo erdvės „periferija“.

Kitas respondentams užduotas klausimas buvo konkretesnis, ir juo buvo siekiama nustatyti, kaip dažnai ir su kuo pačių Lietuvos atstovų iniciatyva vyko neformalios konsultacijos su kitų šalių bei ES institucijų atstovais. Gauti rezultatai atsispindi 6 pav.

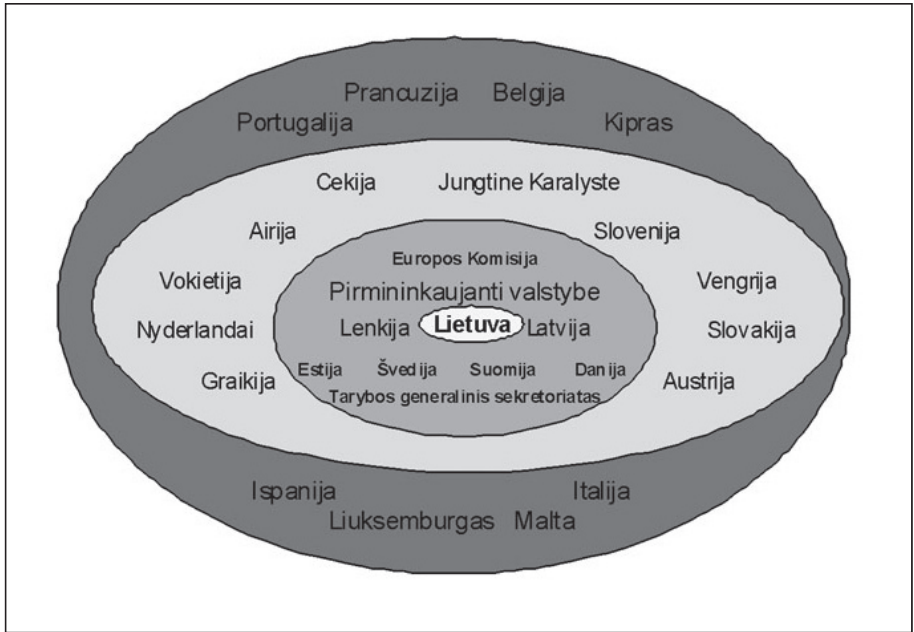

6 pav. Lietuvos atstovų iniciuoti neformalus kontaktai ir konsultacijos su kitų šalių bei ES institucijų atstovais (proc.)

Nors kontaktų dažnumo pasiskirstymas yra pakankamai aiškus, bet paprastumo dėlei irgi galima pasitelkti sąlyginį dažnumo indeksą bei grafinį vaizdavimą. Šie rezultatai rodo kur krypsta lietuvių iniciatyva „mezgant“ ir palaikant neformalius kontaktus. Šiuo atveju Lietuvos atstovai pirmiausia stengiasi „sutvarkyti reikalus“ su Pirmininkaujančia valstybe (kas yra logiška), bet po to dažniausiai ieško neformalių kontaktų su Lenkija ir Latvija. Įdomu (bet vargu ar racionalu), kad lietuvių dėmesio periferijoje yra Prancūzija (2 lentelė ir 7 pav.).

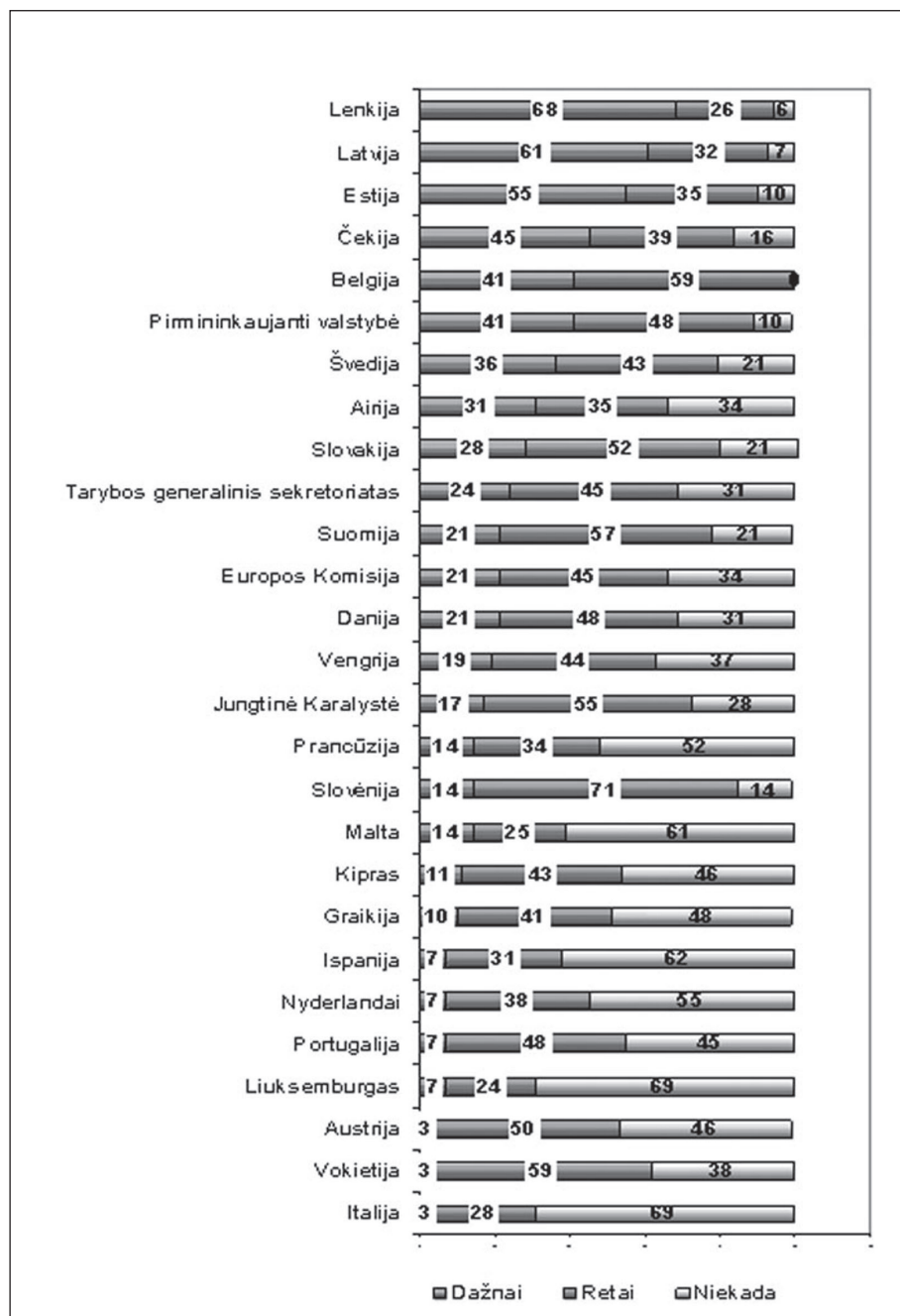
2 lentelė. Lietuvos atstovų iniciatyva vykusių neformalių konsultacijų su kitų šalių bei ES institucijų atstovais dažnumo indeksas

Valstybė / ES institucija	Dažnumo indeksas
Pirmininkaujanti valstybė	85
Lenkija	83
Latvija	77
Europos Komisija	73,5
Švedija	72
Estija	71,5
Tarybos generalinis sekretoriatas	68,5
Danija	66,5
Suomija	66,5
Čekija	65
Jungtinė Karalystė	63,5
Slovėnija	62
Airija	60,5
Vokietija	56,5
Vengrija	56,5
Slovakija	53,5
Nyderlandai	41,5
Austrija	40,5
Graikija	40,5
Prancūzija	40
Portugalija	39
Belgija	31,5
Ispanija	31,5
Kipras	31
Italija	28
Liuksemburgas	25
Malta	16

7 pav. Lietuvos atstovų iniciatyva vykusių neformalių konsultacijų su kitų šalių bei ES institucijų atstovais dažnumas grafiškai

Pagaliau dar vienas respondentams užduotas klausimas apie neformalių kontaktų dažnumą buvo skirtas išsiaiškinti, kaip dažnai ir kokių šalių atstovai siekė užmegzti ir plėtoti neformalius kontaktus su lietuviais (8 pav.).

8 pav. Kitų šalių/institucijų atstovų inicijuoti neformalūs kontaktai ir konsultacijos su Lietuvos atstovais (proc.)

Susumavus šiuos rezultatus pagal sąlyginį dažnumo indeksą, 3 lentelėje ir 9 pav. matyti, kam iš kitų ES partnerių lietuviai yra „įdomūs“. Nieko nuostabaus, kad mes įdomūs kaimynams ir Pirmininkaujanti valstybei, kuri *ex officio* „kolekcionuoja“ visas nuomones. Nė kiek nestebina švedų dėmesys, tačiau visiškai netikėtas yra aukštas Belgijos indeksas. Tuo tarpu, yra suprantama, norėtuši, kad Vokietijos ir Prancūzijos indeksai būtų didesni. Santykinai aukštą Jungtinės Karalystės vietą turbūt irgi nesunku būtų paaiškinti britų diplomatijos, pasiryžusios nepraleisti nė detalės, profesionalumu.

3 lentelė. Kitų šalių bei ES institucijų atstovų iniciatyva vykusių neformalių konsultacijų su Lietuvos atstovais dažnumo indeksas

Valstybė / ES institucija	Dažnumo indeksas
Lenkija	81
Latvija	77
Estija	72,5
Belgija	70,5
Pirmininkaujanti valstybė	65
Čekija	64,5
Švedija	57,5
Slovakija	54
Slovėnija	50
Suomija	49,5
Airija	48
Tarybos generalinis sekretoriatas	46,5
Danija	45
Jungtinė Karalystė	44,5
Europos Komisija	43,5
Vengrija	41
Vokietija	32,5
Kipras	32,5
Prancūzija	31
Portugalija	31
Graikija	30,5
Austrija	28
Malta	26,5
Nyderlandai	26
Ispanija	22,5
Liuksemburgas	19
Italija	17

9 pav. Kitų šalių bei ES institucijų atstovų iniciatyva vykusių neformalių konsultacijų su Lietuvos atstovais dažnumas grafike

Santykinę Lietuvos periferiškumą ES Tarybos tinkle iš dalies galima paaiškinti ir pačia Lietuvos interesų specifika bei jau sukauptos ekspertizės pobūdžiu. Kokybiniuose interviu išsakyti vertinimai ir respondentų atsakymai į atvirus anketos klausimus yra ypač iliustratyvūs. Turime, kaip sakoma, abi medalio puses – ir ekspertizės trūkumą, ir beveik jau susiformavusią šalies specializaciją. Viena vertus, pabrėžiamas Lietuvos interesų ir tam tikro ekspertinio „akiračio“ siaurumas:

...Lietuva neturi ekspertinių žinių ir nepriklausomų (savų) informacijos šaltinių apie didžiąją pasaulio ir dalį, ir negali aktyviai dalyvauti formuojant politiką tų regionų atžvilgiu. Taip pat nedalyvauja, sprendžiant klausimus, susijusius su svarbiausiais ES BUSP uždaviniais – Artimųjų Rytų taikos procesas, Iranas, Birma ir pan...¹¹

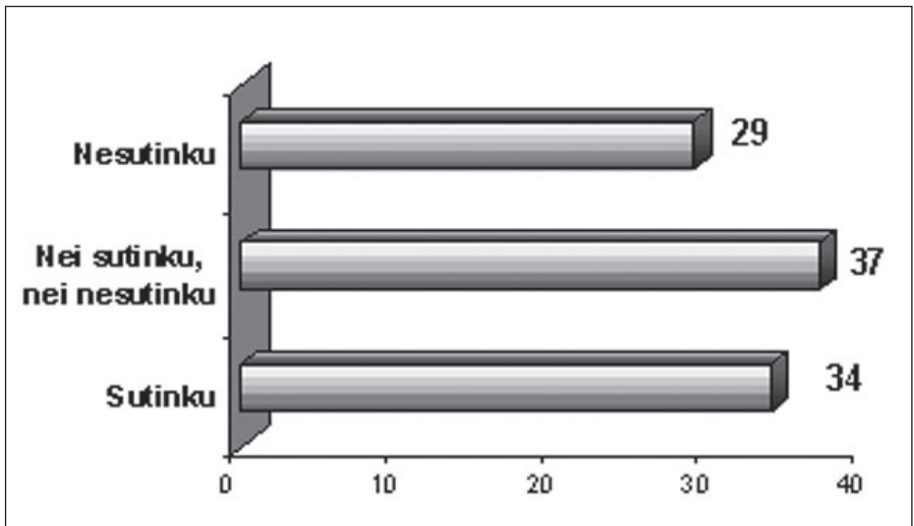
Antra vertus, atsiskleidžia Lietuvos regioninės politikos svarba ir sukauptos patirties pripažinimas:

... Matau, kada Lietuvos akys sužiba, – čia darykim, taisykim, natūralu, kad tai yra visi kaimynystės dalykai, Rusija, čia yra energetika. Tie klausimai mums tikrai yra įdomiau, tokia yra specializacija Lietuvoj, lyg ir neįrašyta niekur, bet ji yra. Tai natūraliai pasidaro, jei mato, kaip delegatas prabunda, kai prasideda apie tuos klausimus. Aha, tai čia klausimas apie Baltarusiją, o, Lietuva, turėsite, ką pasakyti? Tokia specializacija, manyčiau, yra pripažįstama koreperuose¹².

¹¹ Anketa nr. 2. Čia ir toliau citatų iš interviu ir anketų kalba netaisyta.

¹² Interviu nr. 1.

Šias mintis patvirtina ir tai, kad „*single issue country*“ konceptas, akivaizdžiai turintis negatyvią konotaciją ir apibūdinantis Lietuvą, kaip labai ribotos įtakos šalį, pasirodė priimtinas 34 proc. apklaustųjų. 37 proc. respondentų laikėsi neutralios pozicijos, tik mažiau kaip trečdalis nesutiko su teiginiu (10 pav.). Todėl peršasi prielaida, kad diskursas apie Lietuvos interesus „į plotį“ dar per menkai išplėtotas pirmiausia pačių Lietuvos politikos formuotojų ir įgyvendintojų. Suprantama, jų elgesys ir inspiracijos nulemia ir kitų ES šalių atstovų atitinkamą vertinimą.

10 pav. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad per pirmuosius trejus narystės metus Lietuva buvo *single issue country*? (proc.)

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva dar ne visiškai „išsilukšteno“ iš naujokių grupės ir lieka mažai įdomi sprendimų priėmimo branduoliui. Kontaktai su „Šiaurės Europos“ grupe yra mažiau išplėsti, negu kartais manoma. Didžiųjų valstybių požiūriu, tvarkingai „plaukiame“ Jungtinės Karalystės farvateryje. ES periferiją, kaip ir dera, ignoruojame (airiai ir graikai – maloni išimtis). Akivaizdu, kad neišnaudojamos intensyvesnio darbo su Prancūzija ir Vokietija galimybės. Taip pat derėtų labiau išnaudoti „belgų“ dėmesio fenomeną drauge su airiais skverbiantis į „Šiaurės Europos“ grupę.

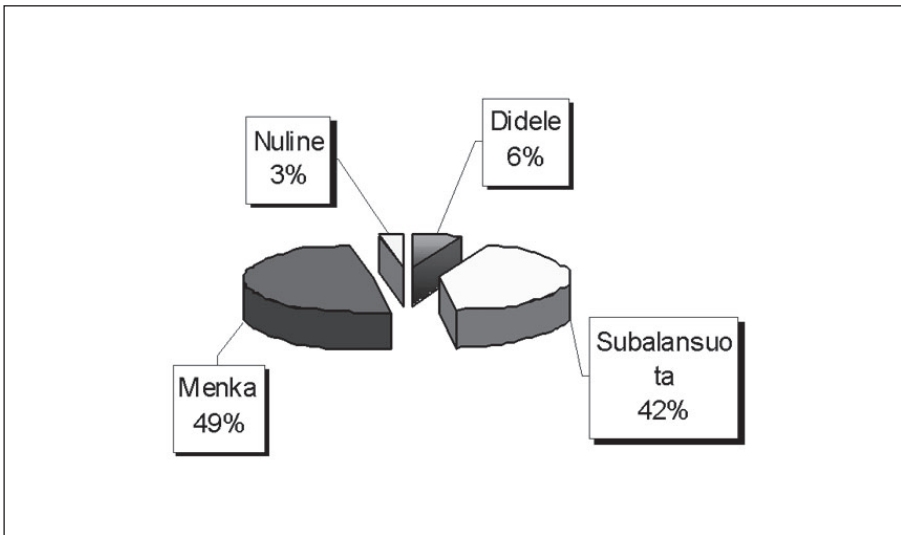
Šiuo požiūriu, išlieka amžina artimos ir tolimos perspektyvos dilema – stiprinti sritį, kurioje Lietuva jau turi tam tikrą pripažinimą, ar plėtoti naujas galimas įtakos sritis. Kiekvienas iš pasirinkimų turi savo plusų ir minusų. Norint išsiugdyti platesnę ekspertizę išskyla finansinių ir žmoniškųjų išteklių problema. Siekiant specializuotis, tenka susitaikyti, kad Lietuva ir toliau „tylės“ ir neturės nuomonės daugeliu visai Europai aktualių klausimų. Tai – politinio pasirinkimo klausimas.

2. Lietuvos „įtakos darymo“ problemos

Kaip rodo tyrimo duomenys, neformalių tinklų konstravimas ir asmeninių ryšių įtvirtinimas paprastai priklauso nuo Lietuvos atstovų ES Taryboje iniciatyvos bei aktyvumo, kitaip tariant, – nuo Briuselyje dirbančių žmonių asmeninių savybių. Tačiau jų veiklos sėkmė ne mažiau priklauso ir nuo Lietuvos institucijų pozicijos bei gebėjimo siunčiamus žmeses parengti tinkamai atlikti jų misiją. Toliau pristatomos tos problemos, kurias galima pakankamai lengvai įveikti Lietuvos atstovavimą ES koordinuojančių ir rengiančių institucijų pastangomis, nors, panašu, joms kol kas nebuvo skiriama pakankamai dėmesio.

2.1. Šalies tikslų ir interesų suvokimas

Pirma, tiek kokybinius interviu davę ekspertai, tiek ir anketų būdu apklausti respondentai buvo gana skeptiški dėl Lietuvos galimybių reikšmingai paveikti ES Tarybos sprendimus. Net 49 proc. respondentų nurodė, kad Lietuvos įtaka menka, 42 proc. – subalansuota ir tik 6 proc., kad ji didelė (11 pav.).

11 pav. Lietuvos įtakos ES Taryboje vertinimas penkių balų sistemoje (proc.)

Priežastys, dėl kurių, kitų respondentų nuomone, Lietuvos įtaka menka, buvo įvardytos jų pačių atsakymuose į atvirą klausimą, kodėl Lietuvos įtaka ES Taryboje yra nedidelė. Šalia kitų priežasčių, kurios bus aptartos toliau, svarbią vietą vėl užima nepakankamas žinojimas, ko mes norime. Viename iš kokybinių interviu buvo teigiama, kad Lietuvos įtaka silpna todėl, kad ji dažnai nežino, ko siekia:

...mes nežinome, koks mūsų tikslas ir tada kokių tikslu tampa Europos Sąjunga. Tai mes norime to, tai mes norime kito. Koks mūsų prekinis ženklas? Koks mūsų identitetas¹³.

O štai, čia kai kurios nuomonės, išsakytos anketose:

- tikrai dar nežinome, ko patys norime (dalykine prasme) ir kokie yra mūsų prioritetai. O vienas iš ryškių atstovavimo sistemos trikdžių yra ne santykiai tarp atstovavimo grandžių (darbo grupė–Coreper–ministras), [...] o tarp atstovavimo grandžių ir LT sistemos (dėl visiškai suprantamų priežasčių – sistema sena, poreikiai nauji, žmogiškų išteklių trūkumas ir pan.)¹⁴
- nemokame pakankamai aiškiai suprasti ir suformuluoti savo interesų (ypač horizontalaus pobūdžio klausimais), Lietuvos politika vis dar formuojama remiantis vien sektoriniais principais;¹⁵
- nėra aiškiai suformuluotų ir nuosekliai įgyvendinamų bendrųjų valstybės politikos prioritetų (ar LT pasisako už tolesnį ES ekonomikos liberalizavimą? ir pan.), todėl skirtingos ministerijos (ministrai) skirtingai vertina analogiškas situacijas, trūksta nuoseklumo atstovaujant LT pozicijas skirtingose darbo grupėse ar Tarybos formacijose.¹⁶

Tad, pirma, buvo bandoma išsiaiškinti, kiek ir kaip, respondentų nuomone, per trejus narystės metus Lietuva visada pakankamai aiškiai žinojo, ko ji siekia. Šis aspektas yra svarbus todėl, kad nuo aiškaus tikslo ir interesų suvokimo priklauso užduočių formulavimas Lietuvos atstovams ES.

44 proc. respondentų manė, kad Lietuva jau ir pirmaisiais savo narystės metais žinojo, ko siekia, 35 proc. neturėjo nuomonės arba negalėjo vienareikšmiškai atsakyti į šį klausimą¹⁷, 21 proc. sutiko su teiginiu, kad Lietuva nežinojo, ko siekia (12 pav.). Dėl nedidelio respondentų skaičiaus galima daryti tik prielaidą, kad toks atsakymų pasiskirstymas gali atspindėti skirtingas sritis kuriojančių ir su skirtingomis institucijomis dirbančių Lietuvos atstovų nuomones.

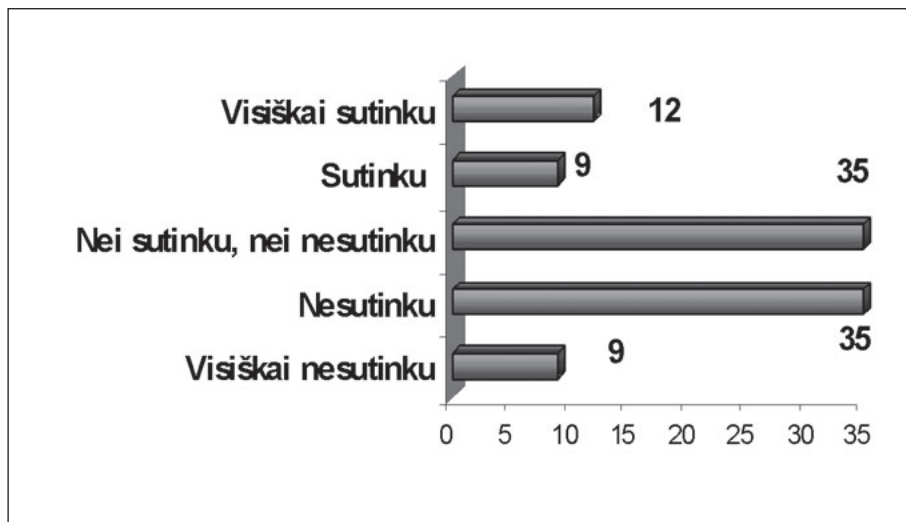
¹³Interviu nr. 5.

¹⁴Anketa nr. 10.

¹⁵Anketa nr. 15.

¹⁶Ten pat.

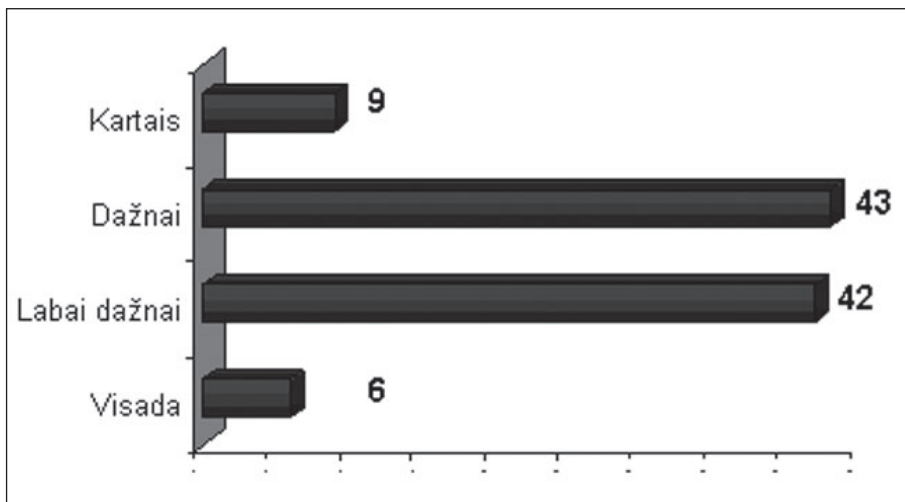
¹⁷Pora respondentų prirašė, kad sunku vienareikšmiškai atsakyti į kai kuriuos klausimus.

12 pav. Ar sutiktumėte su teiginiu, kad per pirmuosius trejus narystės metus Lietuva negalėjo daryti rimtos įtakos ES sprendimams, nes dažniausiai nesugebėdavo pati sau atsakyti į klausimą, ko ji siekia? (proc.)

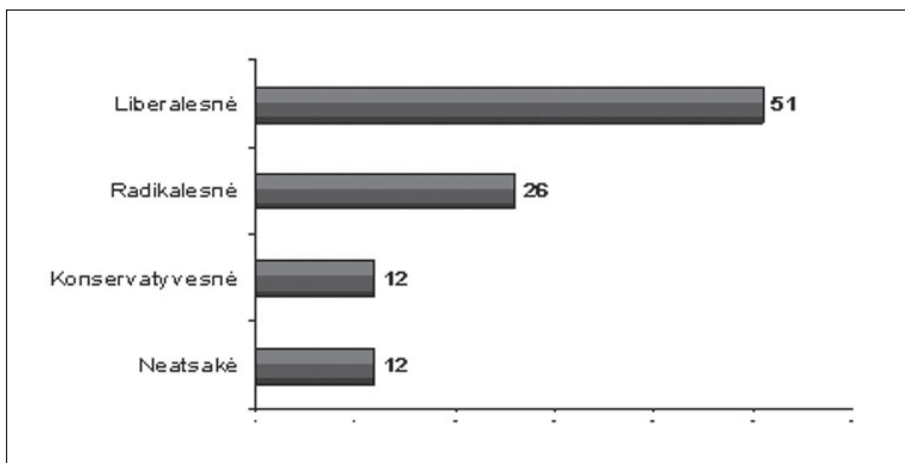
Antra vertus, ne mažiau svarbus įtakos didinimo faktorius yra ne tik oficialių institucijų generuojamų interesų aiškumas, bet ir pačių žmonių, kurie dirba ES Taryboje įvairiuose lygmenyse, savivoka, jų susitapatinimas su atstovaujama pozicija. Pagrindinė tikrinama prielaida šiuo atveju buvo ta, kad Lietuvai atstovaujantys pareigūnai gali sėkmingai dalyvauti ES Tarybos sprendimų priėmimo procese ne tik tuomet, kai jie patys aiškiai ir tiksliai išvaizduoja, ko turėtų siekti, bet ir patys tai pozicijai pritaria.

Paklausus, ar jų nuomonė sutapdavo su gaunamomis instrukcijomis iš Lietuvos institucijų ir žinybų, gauti atsakymai patvirtino, kad susitapatinimo laipsnis yra pakankamai aukštas. Absoliuti dauguma respondentų atsakė, kad jų nuomonė visada (6 proc.), labai dažnai (42 proc.) ir dažnai (43 proc.) sutampa su iš Lietuvos gaunamomis instrukcijomis (13 pav.). Taigi 90 proc. Lietuvos atstovų ES Taryboje, atrodytų, yra aiškiai informuojami, suvokia Lietuvos interesus. Ir tai, be abejonės, yra svarbi atstovų sėkmingo darbo Taryboje prielaida.

13 pav. Ar jūsų kaip derybininko ir eksperto nuomonė sutapdavo su gaunamomis instrukcijomis iš Lietuvos institucijų ir žinybų? (proc.)

Tuo tarpu pabandžius išsiaiškinti, kur kryptų respondentų savivoka, jeigu jų nuomonės su oficialiaja linija nesutaptų, gautas atsakymas, kad dauguma Lietuvos atstovų pageidautų liberalesnės (51 proc.) ir radikalesnės (26 proc.) Lietuvos pozicijos kai kuriais klausimais (14 pav.). Tai kartu leidžia daryti preliminarią išvadą, kad oficiali Lietuvos pozicija kol kas yra labiau konservatyvi, nei tai būtų asmeninė atstovų nuomonė.

14 pav. Esant jūsų nuomonės ir oficialios pozicijos nesutapimo atvejui, jums atrodydavo, kad Lietuvos pozicija turėtų būti (proc.)

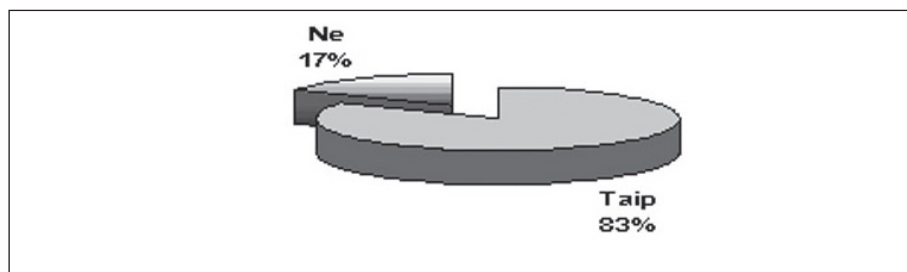

Apibendrinant „teleologinę“ dalį galima pastebėti, kad viename iš kokybinių interviu užfiksuota įtakos silpnumo priežastis – nepakankama šalies ir atstovų savivoka – atrodytų, pasitvirtino tik iš dalies. Tačiau tolesnė duomenų analizė rodo, kad ji neatsiejama nuo Lietuvos atstovų ES Taryboje gaunamų instrukcijų ir komunikacijos su Lietuvos institucijomis. Kitaip tariant, iškyla koordinavimo, organizavimo ir administravimo problemos.

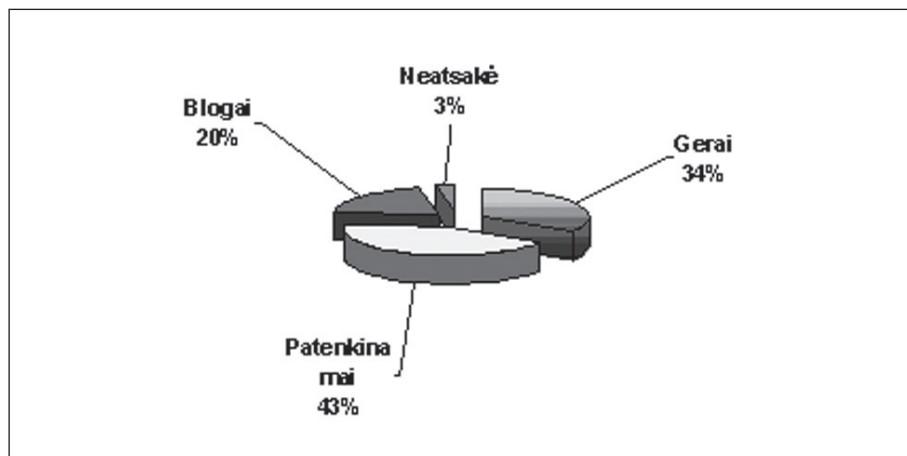
2.2. Lietuvos atstovų ES Taryboje darbo koordinavimas

Organizacinių problemų egzistavimas buvo apčiuoptas giluminių interviu metu. Todėl apklausiant didesnę respondentų ratą, pagrindinis dėmesys buvo skiriamas konkretizuoti esamus trūkumus.

Pirma, akivaizdu, kad nepakankamai gerai vertinama ES reikalų koordinavimo sistema Lietuvoje. Nors 83 proc. respondentų mano, kad tokia sistema veikia (15 pav.), tačiau tik 34 proc. respondentų nuomone, ši sistema veikia gerai. 43 proc. mano, kad ji veikia patenkinamai, 20 proc. – kad blogai (16 pav.).

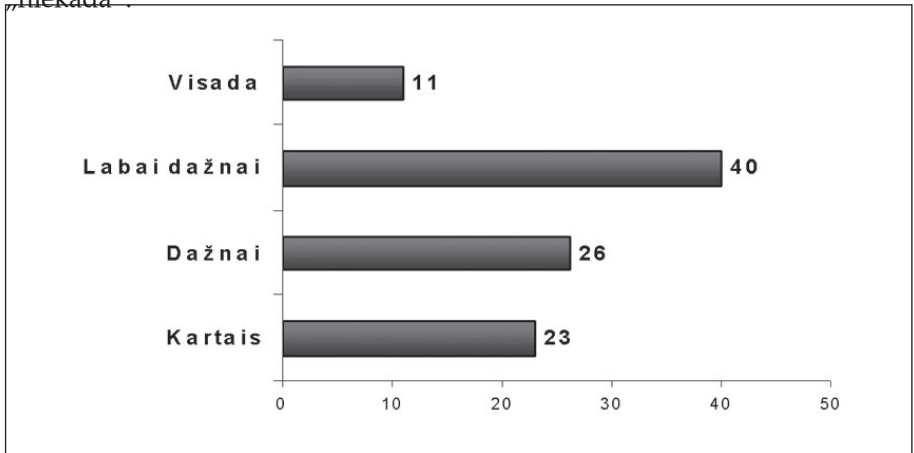
15 pav. Ar Lietuvoje realiai veikia ES reikalų koordinavimo sistema? (proc.)

16 pav. Kaip vertintumėte Lietuvoje veikiančią ES reikalų koordinavimo sistemos pajėgumą? (proc.)

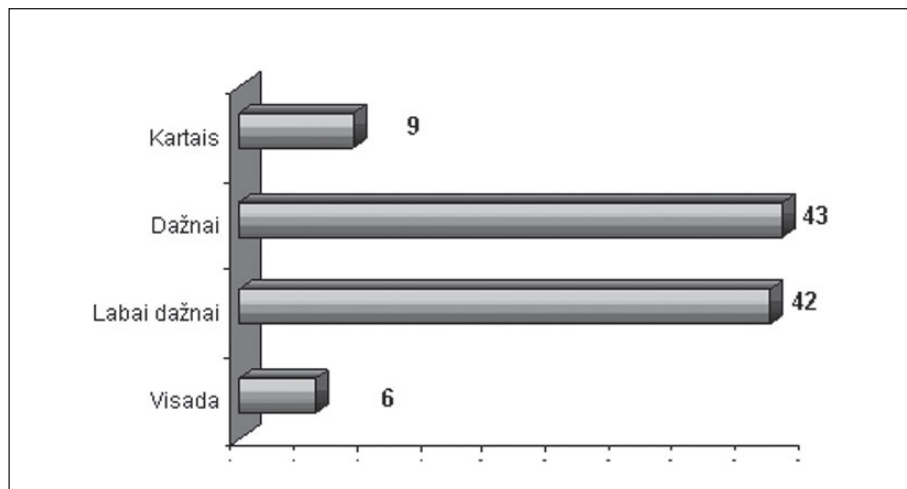
Papildomas rodiklis, iliustruojantis koordinavimo sistemos (ne)efektyvumą, o kartu ir Lietuvos interesų suvokimą, yra respondentų nuomonė apie gaunamą paramą rengiantis konkrečioms darbo grupių ir komitetų posėdžiams.

Kaip matyti 17 pav., didesnė respondentų dalis nurodė, kad turi pakankamai aiškų supratimą apie savo užduotis: tik 23 proc. „kartais“ žino, ko reikėtų siekti, ir tarp apklaustųjų nebuvo pažymėjusių krašutinės pozicijos „niekada“.

17 pav. Kiek kartų teko vykti į posėdžius, turint aiškų ir vienareikšmišką supratimą, ko turėtų siekti Lietuva?

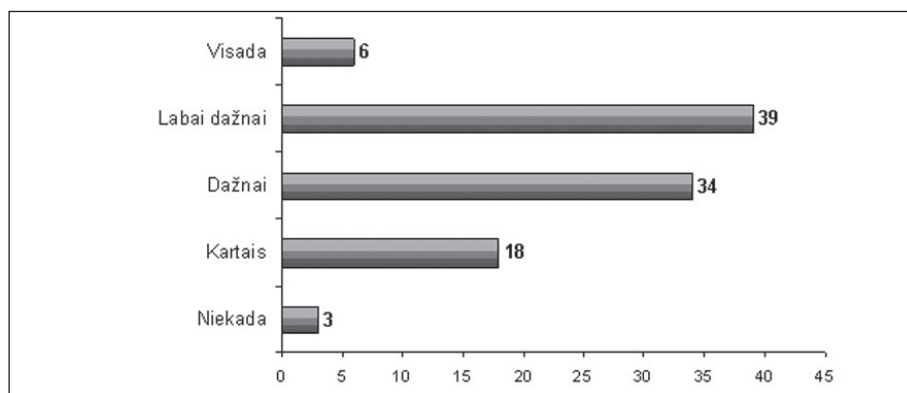
Veiksmingumo įrodymu galima laikyti ir tai, kad net 95 proc. atsakiusių respondentų nurodė, kad likus iki posėdžio vos valandai visada, labai dažnai ir dažnai galima pasitikslinti Lietuvos poziciją (18 pav.). Kitaip tariant, galima daryti prielaidą, kad Lietuvos institucijos suformuluoja pakankamai aiškia Lietuvos poziciją. Tuo labiau yra teigiama, kad yra galimybė ją tikslinti iki pat derybų.

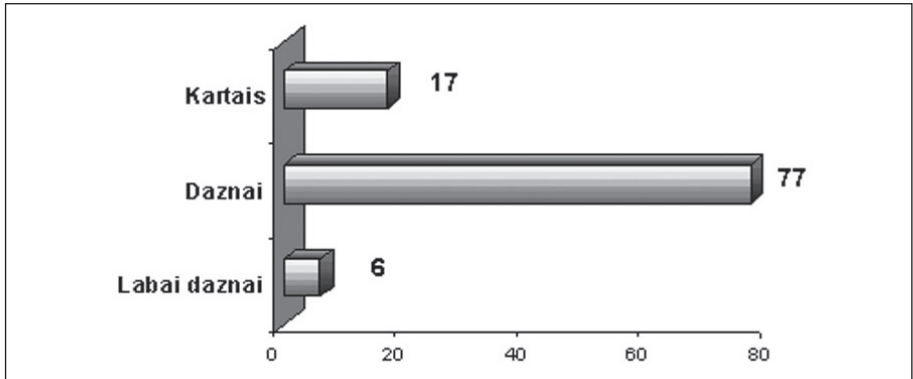
18 pav. Ar įmanoma likus, tarkime, tik vienai valandai iki posėdžio, operatyviai pasitikslinti Lietuvos poziciją?

Kaip nurodė respondentai, jie neblogai buvo informuoti ir dėl atstovaujamos Lietuvos pozicijos lankstumo. 6 proc. respondentų „visada“, 39 proc. – „labai dažnai“ ir 34 proc. – „dažnai“ žinodavo, kiek galima keisti Lietuvos poziciją derybų metu (19 pav.).

Tačiau kilo abejonės, ar Lietuvos atstovai yra gerai administracijų ir organizacijų remiami, išnagrinėjus atsakymus dėl iš Lietuvos gaunamų instrukcijų. 6 proc. apklaustųjų nurodė, jog labai dažnai, o net 77 proc. – dažnai susidurdavo su prieštaringomis instrukcijomis (20 pav.). Tai verčia abejoti atsakymų į ankstesnį klausimą nuoširdumu ir daryti prielaidą apie horizontalių ryšių tarp žinybų stoką, nesusikalbėjimą arba nepakankamą dėmesį, skiriamą parengti bendrą poziciją vienu ar kitu klausimu.

19 pav. Ar prieš derybas aiškiai žinodate, kiek jų metu galite nusileisti ir keisti pradinę poziciją? (proc.)

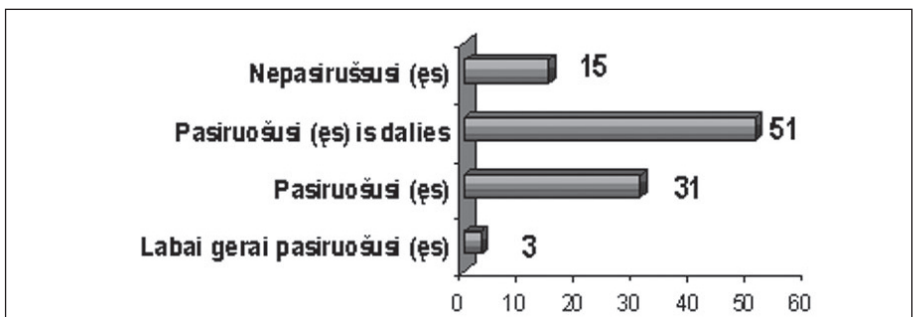

20 pav. Ar tekdavo susidurti su prieštarinomis instrukcijomis? (proc.)

Apibendrinant tenka pastebėti, kad negalima vertinti Lietuvos ES reikalų koordinavimo sistemos, remiantis vien tik apklaustųjų nuomone, tačiau, bet kuriuo atveju, ji yra labai svarbi. Šiaip ar taip, jie yra vieni iš svarbiausių tos sistemos gaminamos produkcijos „vartotojų“. Todėl čia užfiksuoti tokie pozityvūs aspektai kaip pajėgumas, operatyvumas ir lankstumas, netrukdo įvardinti tokias skubiai spręstinas problemas, kaip geresnę komunikaciją tarp žinybų, ir koordinaciją, kurios stoka pasireiškia pernelyg dideliu prieštarinų instrukcijų kiekyje.

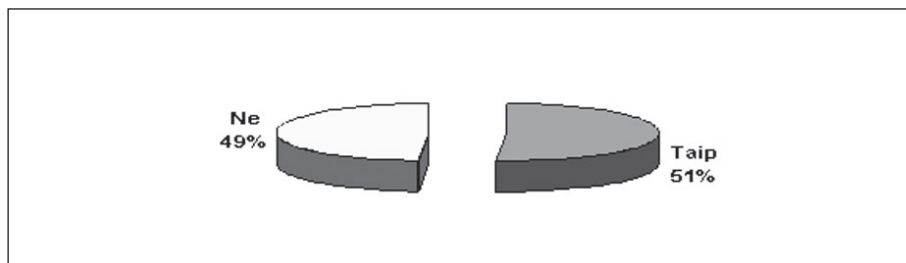
2.3. Lietuvos atstovų ES Taryboje rengimas darbui Briuselyje

Kalbantis su ekspertais išsamesnį interviu metu, išryškėjo dar vienas „įtakos darymo“ kokybės organizacinis aspektas – Lietuvos atstovų rengimo darbui Briuselyje klausimas. Todėl buvo tiriama, kaip rengiami Lietuvos atstovai darbui ES Taryboje. Tik 3 proc. respondentų jautėsi labai gerai pasirengę, 31 proc. – pasirengę, kai pirmą kartą vyko dirbti į Briuselį. 15 proc. pripažino, kad vyko nepasiruošę. Iš dalies pasiruošusiais save įvardijo 51 proc. apklaustųjų (21 pav.).

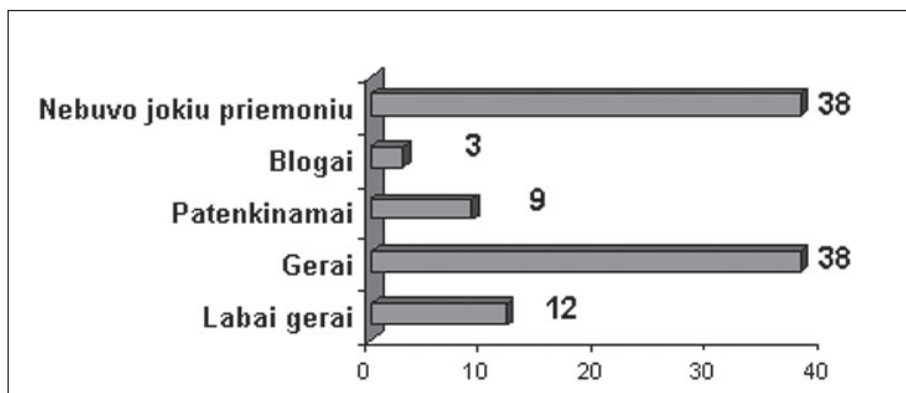

21 pav. Kai Jūs pirmą kartą vykote dirbti į Briuselį ir turėjote dalyvauti ES Tarybos derybose, ar jautėte, kad esate tam pakankamai ar nepakankamai pasiruošusi (-ęs)

Paaiškėjo, kad nėra vieningos rengimo sistemos atstovauti Lietuvos interesus ES Taryboje. Tik pusė respondentų nurodė, kad jiems buvo organizuojami kursai. 49 proc. nebuvo organizuotos jokios priemonės. (22 pav.). Be to, tik 12 proc. iš tų, kurie buvo tikslingai rengiami, „labai gerai“ ir 38 proc. „gerai“ vertino parengiamąsias priemones. 38 proc. respondentų nurodė, kad nebuvo ruošiami darbai Briuselyje (23 pav.).

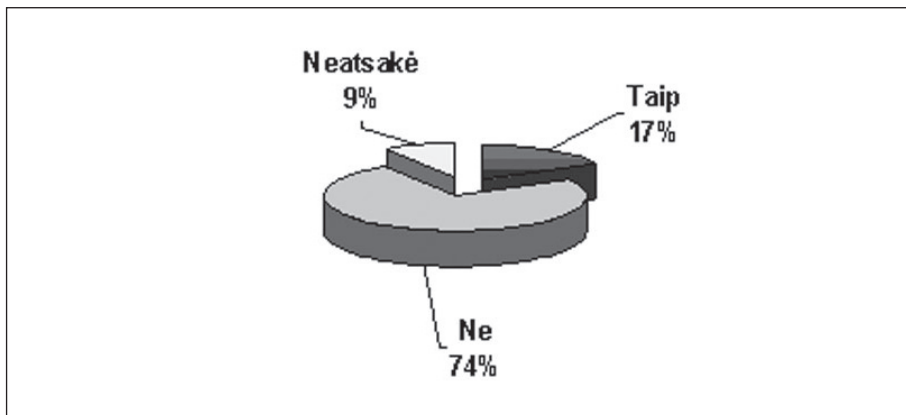

22 pav. Ar jums buvo organizuojamos kokios nors priemonės, kurios būtų skirtos pasirengti darbui ES Taryboje?

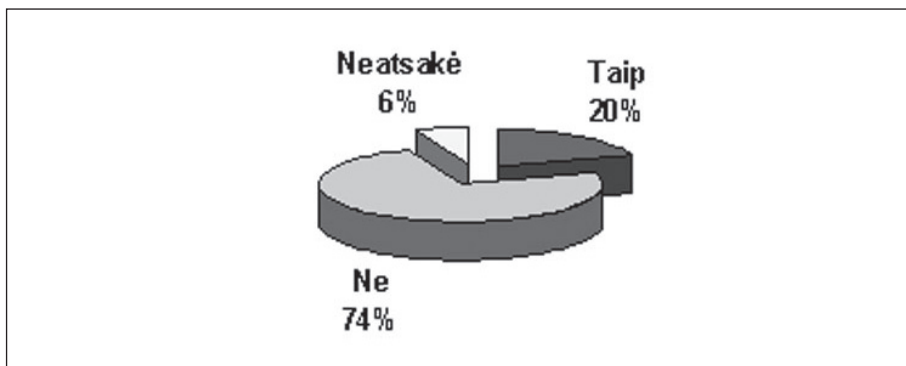

23 pav. Kaip vertinate priemones, kurios turėjo padėti Jums pasirengti dalyvauti ES Tarybos derybose? (proc.)

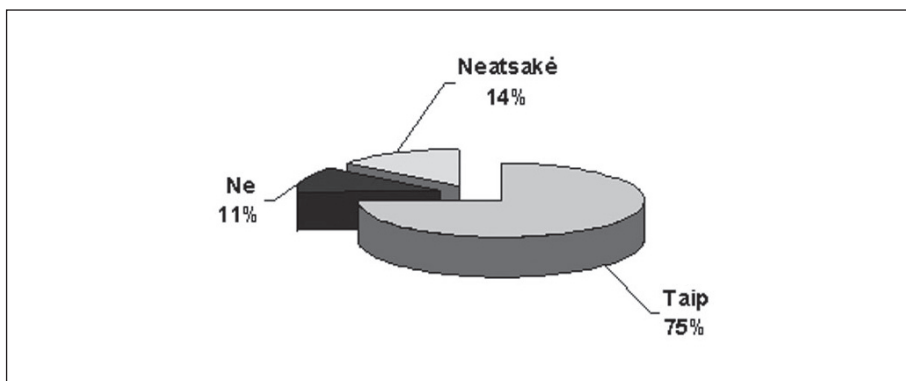
Turint omenyje, kad vykstančiųjų į darbą ES Taryboje pasiruošimo lygis ir pobūdis dėl įvairių priežasčių yra skirtingas, buvo siekiama nustatyti, ar egzistuoja kokie nors kompensaciniai mechanizmai, kurie galėtų bent iš dalies pašalinti pasirengimo ir kvalifikacijos spragas bei pakankamai efektyviai perduoti pirmtakų sukauptą patirtį ir įdirbį. Tačiau, kaip teigė respondentai, kol kas per keletą narystės metų dar nėra sukurta ne tik narystės ES, bet ir pasirengimo narystei turimo patyrimo, nei duomenų banko (74 proc.), nei kaupimo ir perdavimo mechanizmo (74 proc.) (žr. 24 ir 25 pav.). Tačiau kaip rodo anketų duomenys, vis tik egzistuoja ir, matyt, neblogai veikia neformalus pasikeitimo patirtimi kanalai. Taip nurodė 75 proc. respondentų (26 pav.).

24 pav. Ar yra sukurtas Lietuvos atstovybėje ir kitose institucijose sukauptos patirties bei užmegztų asmeninių ryšių ir pažinčių duomenų bankas? (proc.)

25 pav. Ar egzistuoja formalus sukauptos patirties bei užmegztų asmeninių ryšių ir pažinčių perdavimo pasekėjams mechanizmas? (proc.)

26 pav. Jei tokio mechanizmo nėra, tai ar neformaliai perduodama informacija pasekėjams apie užmegztus asmeninius ryšius ir pažintis? (proc.)

Apibendrinant pristatytus duomenis, matyti neišvengiama būtinybė formalizuoti darbo patirties ES Taryboje kaupimą ir jo perdavimą Tikėtina, kad didele dalimi Lietuvos atstovų Briuselyje sėkmė derybose dėl priimamų sprendimų priklauso nuo sprendimų priėmimo ES Taryboje „virtuvės“ pažinimo.

Išvados

Lietuvos atstovų patirtis, kaupiama jų darbo Europos Sąjungos institucijose metu, ir tos patirties sąlygota Lietuvos įtaka ES Taryboje priimamiems sprendimams yra nepaprastai įdomus, bet dar mažai tyrinėtas reiškinys. Toks tyrinėjimas ne tik leidžia fiksuoti trūkumus ir šalinti nesklaidumus, bet ir pažvelgti į savo valstybę tarsi iš šalies, palyginti ją su kitomis ES narėmis ir tiksliau identifikuoti realią padėtį. Todėl šie, nors negausūs, duomenys yra reikšmingi, nes apibrėžta prasme koreguoja mūsų išankstines nuostatas ir įsitikinimus, kaip ir kiek ES įtakoja Lietuvą, ir priešingai, kiek Lietuva yra reikšminga pačiai ES.

Be to, nepaisant gautų rezultatų sąlygiškumo, šis tyrimas buvo svarbus ir metodologine bei metodine prasme. Suformuluota metodologija ir aprobuota metodika gali būti pagrindu ir atspirties tašku tolesniems panašaus pobūdžio tyrinėjimams.

Atlikus duomenų analizę, tenka pripažinti, kad lietuvių išjungimas į neformalų bendravimo „tinklą“ neformaliose ES santykių struktūrose galėtų būti aukštesnis. Dauguma atstovų (čia atsiribosime nuo kai kurių tiesiog stulbinančių savo tobulumu išimčių) patvirtino, kad dažniausiai jie yra linkę neformaliai „reikalus“ aptarinėti su savo kaimynais – Baltijos bei Šiaurės šalimis, ypač su Lenkija. Suprantama, tai negali būti vertinama kaip neigiamas reiškinys, tačiau akivaizdu, kad neformalaus bendravimo kontaktų ratas turėtų būti platesnis.

Rezultatai dar kartą patvirtino, kad Lietuvos interesai pasižymi gana siaura specializacija, todėl ji tebelieka mažai kuo „įdomi“ sprendimų priėmimo ES branduolio šalims.

Tokios padėties paaiškinimą buvo tikimasi rasti gilinantis į užfiksuotas apklausiamų respondentų anketose Lietuvos gebėjimų „daryti įtaką“ problemas. Duomenų analizė atskleidė, kad:

- ne visada per trejus narystės metus Lietuvos atstovai aiškiai ir tiksliai žinojo, ko jie turėtų siekti, dirbdami ES Tarybos darbo grupėse;
- stokoama tobulesnio visų Lietuvos atstovų (nepriklausomai nuo kuruojamos srities) socializacijos su platesniu šalies interesų spektru mechanizmo;
- tobulintina ES reikalų koordinavimo ir rengimosi konkreitiems darbo grupių ir komitetų posėdžiams, ypač horizontalių ryšių tarp žinybų sistema;
- turėtų būti gerinamas Lietuvos atstovų rengimas nuolatinėms deryboms ES Taryboje, ypač daug dėmesio skiriant neformalaus bendravimo įgūdžių ugdymui;
- reikėtų rūpintis Lietuvos atstovų darbo tęstinumu, tobulinant ir formalizuojant jų pirmtakų sukauptos patirties ir įdirbio perdavimo tvarką.

Greta įvardintų teleologinių ir administracinių problemų tuo pat metu

reikėtų konstatuoti, kad pavyko užfiksuoti ir nemažai teigiamų aspektų. Teko susidurti su kompetentingais, aukšto pasirengimo lygio ir gerai motyvuotais Lietuvos atstovais. Nemaža dalis respondentų patvirtino, kad Lietuvos ES reikalų koordinavimo sistema veikia neblogai, o tokios jos savybės kaip pajėgumas, operatyvumas ir lankstumas sukuria administracinį palaikymą jų kasdieniniame darbe. Todėl tyrimo metu užčiuoptos ir įvardintos problemos gali būti pakankamai greitai išsprendžiamos.

Apibendrinant belieka konstatuoti, kad gauti duomenys leidžia tvirtinti, kad Lietuvos įtaka ES Tarybos sprendimams nėra niekinė. Ji atitinka dar tik kaupiančios patirtį ES valstybės narės galimybes. Atsakymą į klausimą – tai subalansuota nedidelės šalies įtakos logiška raiška ar tik fragmentiškas ir atsitiktinis reiškinys? – galėtų pateikti išsamesnis ir daug platesnę imtį turintis tyrimas.

Literatūra

Oficialūs dokumentai

2007 m. birželio 11 d. Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministro įsakymas Nr. V-63 „Dėl užsienio reikalų ministerijos atstovų, kurie pristato Lietuvos Respublikos poziciją Europos Sąjungos Tarybos, Europos Komisijos komitetuose ir darbo grupėse, sąrašų patvirtinimo“.

Akademinė literatūra

1. Beyers J., Dierickx G., „Nationality and European Negotiations: The Working Groups of the Council of Ministers“, *European Journal of International Relations*, 1997, vol. 3, no. 4, p. 435–471.
2. Beyers J., Dierickx G., „The Working Groups of the Council of the European Union: Supranational and Intergovernmental Negotiations“, *Journal of Common Market Studies*, 1998, vol. 36, no. 3, p. 289–317.
3. Börzel T., „Organizing Babylon – on different conceptions of policy networks“, *Public Administration*, 1998, vol. 76, no. 2, p. 253–273
4. Bulmer S., Lequesne Ch., „New Perspectives on EU-Member State Relationships“, *Questions de recherche / Research in question*, 2002, January, n° 4, p. 28, <http://www.ceri-sciences-po.org/publica/question/qdr4.pdf>, 2007-12-18.
5. Hanf K., Soetendorp B. *Adapting to European Integration: Small States and the European Union*, London and New York: Longman, 1998.
6. Hix S., „The Study of the European Community: The Challenge to Comparative Politics“, *West European Politics*, 1994, vol. 17, no. 1, p. 1–30.
7. Kassim H., „Policy Networks, Networks and European Union Policy Making: A Sceptical View“, *West European Politics*, 1994, vol. 17, no. 4, p. 15–27.
8. Maniakas K., Vilpišauskas R., Žėruolis D., *Lietuvos kelias į Europos Sąjungą. Europos susivienijimas ir Lietuvos derybos dėl narystės Europos Sąjungoje*, Vilnius: Eugrimas, 2004.
9. Marks G., Hooghie L., Blank K., „European Integration from the 1980s: State-Centric v. Multi-level Governance“, *Journal of Common Market Studies*, 1996, vol. 34, no. 3, p. 341–378.